

Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca
Facultatea de Istorie și Filosofie
Departamentul de Istorie Modernă

TEZĂ DE DOCTORAT

EDUCAȚIE FIZICĂ, SPORT ȘI SOCIETATE ÎN TRANSILVANIA INTERBELICĂ (1919-1939)

Coordonator:

Prof. univ. dr. Sorin Mitu

Doctorand:

Focșanu Marius Cristian

Cluj-Napoca, 2012

Cuprins

Introducere	5
Argument.....	11
Metodele de cercetare.....	12
Capitolul I -Terminologia educației fizice și sportului.....	14
1.1. Conceptul de sport.....	14
1.2. Conceptul de educație fizică.....	18
1.2.1. Sistemele naționale de educație fizică din secolele XVIII și XIX.....	19
1.2.1.1. Sistemul suedez (Per Henring Ling).....	20
1.2.1.2. Sistemul german (Friedrich Ludwig Jahn).....	20
1.2.1.3. Sistemul englez (Thomas Arnold).....	21
1.2.1.4. Sistemul elvețian (Henri Clias).....	21
1.2.1.5. Sistemul danez (Franciscus Nachteggall).....	22
1.2.1.6. Sistemul francez (Don Francesco Amoros y Oreano).....	22
1.3. Sportul în antichitate (De la Hercule la Pierre de Coubertin).....	23
1.3.1 Educația fizică în viziunea lui Platon și Aristotel (opinii diferite despre concepția de educație fizică).....	25
1.3.2. Ideea de sport la romani: Pâine și circ.....	26
1.3.3. Iezuiții, precursori ai sportului universitar modern.....	29
1.3.4. Sporturi pentru oameni cu ștaif.....	30
1.3.5. Sportul ca loisir.....	31
1.3.6. Sportul și societatea.....	32
1.4. Educația fizică și sportul în Transilvania (scurt istoric).....	33
Capitolul II Educația fizică în România (preliminariii și cadru legislativ)	39
2.1. Militarizarea școlilor. Instrucție militară în loc de educație fizică.....	48
2.1.1. Educația fizică în școlile din Transilvania în perioada interbelică.....	50
2.1.1.1. Conferințele și congresele profesorilor de educație fizică.....	53
2.1.1.2. Educația fizică în școlile din Năsăud.....	55
2.1.1.3. Educația fizică la școlile din Blaj.....	56
2.1.1.4. Educația fizică la școlile din Oradea.....	62
2.1.1.5. Educația fizică la școlile din Hunedoara.....	64

2.1.1.6. Educația fizică la școlile din Beiuș.....	64
2.1.1.7. Educația fizică în școlile de fete.....	70
2.1.1.8. Educația fizică în școlile evanghelice din Transilvania (Sibiu, Brașov, Mediaș).....	71
2.1.1.9. Educația fizică în școlile săsești din Transilvania.....	73
2.1.1.10. Educația fizică în școlile clujene.....	77
2.1.1.11. Educația fizică în școlile din Satu Mare.....	84
2.1.1.12. Educația fizică în cadrul școlilor confesionale din Transilvania.....	89
2.1.2. Concursurile sportive inter-școlare.....	93
2.1.3. Despre educația fizică în școlile din Europa și Statele Unite ale Americii în perioada interbelică (studiu comparativ).....	99
Capitolul III Rolul studențimii la dezvoltarea mișcării sportive în Transilvania.....	108
3.1. Primele încercări de introducere a educației fizice la Universitatea din Cluj.....	110
3.1.2. Iuliu Hațieganu: „Sunt convins de necesitatea unei educații fizice în Universitate”....	117
3.1.3. Primul concurs inter-universitar.....	133
3.1.4. Asociații sportive studențești din Transilvania.....	135
3.1.5. Educația fizică la Universitatea „Babeș-Bolyai” în anul 2012.....	136
3.2. Personalități care și-au adus contribuția la promovarea și dezvoltarea mișcării sportive în Transilvania.....	137
3.2.1. Iuliu Hațieganu.....	137
3.2.2. Gheorghe Moceanu.....	143
3.2.3. Pavel Vasici.....	144
3.2.4. Onisifor Ghibu.....	145
3.2.5. Grigore Benetato.....	145
3.2.6. Stefan Ludwig Roth.....	146
3.2.7. Karl Badewitz și Theodor Kuhlbrandt.....	147
3.2.8. Johann Thellmann, Johann Fabini, Joseph Haltrich, Karl Orendi, Friedrich Muller....	148
3.2.9. Simion Bărnuțiu.....	149
3.2.10. Andrei Șaguna.....	150
Capitolul IV Contribuția presei la promovarea mișcării sportive în Transilvania.....	152
4.1. Ziariștii se organizează în sindicate și asociații	155
4.1.1. Presa sportivă în România	155
4.1.2. Presa și contribuția ei la propagarea sportului (Societatea de Mâine și Clujul	

Medical).....	162
4.2.Presa sportivă interbelică.....	172
4.2.1.Publicații cu tematică sportivă care au activat în perioada interbelică în Transilvania (1919-1939).....	182
Capitolul V Sportul în mediul muncitoresc.....	188
5.1. Problema timpului liber al muncitorului, în atenția presei.....	190
5.2. Mișcarea sportivă muncitorească din Clujul anilor interbelici.....	200
5.3. Grupări sportive muncitorești.....	202
5.3.1. „Stăruința” din Oradea, Satu Mare și Sighetul Marmației.....	202
5.3.2. Societatea Sportivă a Uzinelor Electrice Cluj.....	203
5.3.3. Clubul ceferiștilor clujeni.....	206
5.4. Contribuția organizației „Prietenii Naturii” la afirmarea mișcării sportive muncitorești.....	209
5.5. Lista asociațiilor, cluburilor și societăților sportive muncitorești din Transilvania.....	210
5.6. Mișcarea sportivă muncitorească în alte țări.....	217
Capitolul VI Societatea ASTRA și sportul.....	222
6.1.Mișcarea sportivă în mediul rural.....	231
6.1.1.Rolul căminelor culturale la dezvoltarea sportului în mediul rural.....	236
Capitolul VII Sportul în armată.....	240
7.1. Concursurile sportive militare.....	252
7.2. Cadoul „mortal” de la Hitler pentru Henri Rang.....	259
7.2.1. Virgil Salvanu, locotenentul cu mănuși de bronz.....	260
7.3. Institutul Militar de Educație Fizică.....	261
7.4. Sportul în armatele altor țări.....	270
Capitolul VIII Organizarea timpului liber a populației din Transilvania în perioada interbelică	275
8.1. Perioada interbelică, remediu împotriva plictiselii.....	275
8.1.1.Timpul liber și evoluția sa de-a lungul istoriei.....	277
8.2. Structura etnică a populației din orașele transilvane și dezvoltarea acestora din urmă.....	287
8.3. Cinematograful, minunea ieftină și atractivă.....	288
8.4. Plimbări pe Corso, Baluri și Ceiuri dansante.....	294
8.5. Activități sportive.....	305
8.5.1. Viața sportivă în Satu Mare.....	308
8.5.2. Arad, martor la primul meci de fotbal între două echipe românești.....	309
8.5.3. Tradiția sportivă a Oradiei.....	310

8.6. Mișcarea sportivă evreiască din Transilvania.....	317
8.6.1. Maccabi din Oradea.....	318
8.6.2. Haggibor din Cluj.....	320
8.6.3. Paneth Farkas, fiul de croitor ajunge vice-campion mondial	321
8.6.4. Momentul 1942, apogeul politicii de exterminare a grupărilor sportive evreiești.....	325
8.7. Distracții hibernale indoor și outdoor.....	326
8.7.1. Patinaj în Parcul Central din Cluj.....	328
8.7.2. Distracții indoor.....	330
8.8. Timișoara interbelică, împărțită între Chinezul și Ripensia.....	333
8.9. Incursiune în Clujul interbelic.....	347
8.10. Timpul liber al studenților.....	352
8.10.1. Societățile studențești au dezvoltat apetitul pentru excursii.....	354
8.11. „Distracțiile” păguboase.....	362
8.12. Prostițuția, „sport” nesănătos, dar necesar societății.....	367
8.12.1. Bordeluri clandestine sub...”acoperire”. Servitoare ziua, „grizete” noaptea.....	373
CONCLUZII.....	377
BIBLIOGRAFIE.....	387
A. ARHIVE.....	387
B. ANUARE.....	389
C. BULETINE.....	390
D. PERIODICE.....	391
E. LUCRĂRI GENERALE.....	392

Cuvinte cheie: Educație Fizică, Sport, Transilvania, Perioadă Interbelică, Învățământ, Concursuri Sportive, Presă Sportivă, Asociații Sportive, Timp Liber, Loisir, Mișcare Sportivă, Distracție, Gimnastică, Legislație.

REZUMAT

„Legătura dintre oameni și sport dăinuie de secole” scria Georgiu Gingăraș. Nu încapе îndoială că despre această „prietenie” s-a scris mult și încă se va scrie, fără doar și poate, pentru că, nu-i așa, sportul și-a pus amprenta pe evoluția umanității, a „șlefuit caractere și a creat personalități puternice”¹. Azi, sportul, chiar dacă este practicat doar de plăcere și nicidecum la nivel de performanță, invadează în sensul bun al cuvântului viața tuturor oamenilor, indiferent de sex, vârstă, culoare, apartenență politică, religie ori statut social. Vom vedea în cele ce urmează că sportul s-a impus ca o necesitate la toate instituțiile de învățământ, fiind nelipsit din programa școlară. Sportul a cunoscut de-a lungul istoriei etape de dezvoltare. Despre istoria sportului s-a scris foarte mult, inclusiv despre cel din România, de aceea nu o să insistăm prea mult asupra etapelor pe care le-a parcurs acesta începând cu antichitatea și terminând cu perioada modernă. Istoria sportului în România e un capitol la care cu greu mai pot fi aduse îmbunătățiri, în condițiile în care a fost acoperit de o serie de autori, în frunte cu Nicolae Postolache. În cele ce urmează vom aminti aceste lucrări în ordinea apariției lor: **Francisc Lorinczi**, *Istoria educației fizice și sportului*, Cluj-Napoca, 1972; **Nicolae Postolache**, *Istoria sportului românesc în date*, Editura Junimea, Iași, 1979; **Gheorghe Neța**, *Istoria educației fizice și sportului*, Cluj-Napoca, 1992; **Nicolae Postolache** *Istoria sportului în România: date cronologice*, Editura Profexim, București, 1995; **Maria Niculescu**, *Istoria educației fizice și sportului*, Pitești, 1995; **Victor Albu**, *Istoria educației fizice și sportului*, Editura Ex Ponto, Constanța, 1996; **Carmen Voiculescu**, *Istoria educației fizice și sportului*, Editura Ovidius University Press, Constanța, 2002; **Constantin Huțanu și Constantin Rancea**, *Istoria educației fizice și sportului*, Iași, 2002; **Mircea Chiș**, *Istoria educației fizice și sportului*, Editura Orizonturi Universitare, Timișoara, 2003; **Mihai Constantin Răzvan Barbu**, *Istoria educației fizice și sportului*, Editura Universitaria, Craiova, 2004; **Flavia Rusu**, *Educația fizică și sportul de la origini la Jocurile Olimpice moderne*, Editura Napoca Star, Cluj – Napoca, 2004; **Ionela Niculescu**, *Istoria educației fizice și sportului*, Editura Universitaria, Craiova, 2006; **Nicolae Postolache**, *Istoria educației fizice, sportului și olimpismului*, Editura Fundației „România de Măine”, București, 2009; **Urichianu Sanda Toma**, *Istoria educației fizice și sportului: de la vechile civilizații la lumea modernă*, Editura Bren, București, 2009; **Florin Țurcanu**, *Istoria educației fizice și*

---

¹ *Enciclopedia Educației Fizice și Sportului din România*, vol. I, Editura Aramis, București, 2002, p. 7.

sportului, Editura Litografia UMF Tg. Mureș, Tg. Mureș, 2010; La aceste lucrări se adaugă *Enciclopedia Educației Fizice și Sportului din România*, în patru volume, apărută în 2002, la Editura Aramis, București, al cărei coordonator este **Alexe Nicu**. Este o lucrare de istorie a sportului, „un documentar ce se dorește exhaustiv”, așa cum remarcă Georgiu Gingăraș. Toate aceste lucrări au reușit să scoată la iveală, să ne dezvăluie și să reconstituie faptele trecutului, prin intermediul arhivelor, memoriilor, cronicilor sportive și surselor de istorie orală. Așadar, noi nu ne propunem ca în lucrarea de față să facem o istorie a sportului românesc de la începuturile sale și până în prezent, subiect, repet, deja abordat. O nouă abordare de acest gen va fi necesară și neîndoielnic interesantă peste timp. Concret, teza de față propune o incursiune în viața societății transilvane în perioada dintre cele două războaie mondiale, înțelegându-se prin aceasta angajarea pe un teren nicidecum virgin, dar, considerăm noi, prea puțin cercetat. Viața cotidiană a populației din Transilvania în perioada interbelică, nu s-a aflat printre preocupările literare ale autorilor români, decât sporadic și cu prea puține referiri la activitățile sportive ale acesteia. Despre viața cotidiană a populației din Transilvania în perioada interbelică a scris Ioan Scurtu (vezi *Viața cotidiană a românilor în perioada interbelică*, Editura RAO, București, 2001), dar autorul nu amintește absolut nimic despre preocupările sportive ale oamenilor. Despre tradițiile și obiceiurile românilor în *Viața cotidiană, familie, alimentație și populație în secolele XVIII-XXI*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2011. De dată mai recentă este lucrarea lui Corneliu Crăciun, *Viața cotidiană în Oradea interbelică* (Editura Primus, Oradea, 2010), având ca subiect sociologia cotidianului. Autorul se referă, dar lacunar, la participarea populației la viața sportivă a orașului. O preocupare a cercetătorilor vis-a-vis de viața cotidiană a românilor se manifestă în celelalte provincii românești și vizează alte perioade ale istoriei decât cea interbelică, care ne interesează. Amintim în acest sens *Viața cotidiană a Țării Românești în documente 1800-1848*, autor Vladimir Gh. Diculescu (Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1970); *Viața cotidiană în castrele Daciei Porolissensis*, autor Dan Isac (Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2001); *Viața cotidiană în Făgăraș în anul 1916*, autoare fiind Elena Ioana Ignat (Editura Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2011), lucrare care cuprinde însemnările vicarului Iacob Popa; *Viața cotidiană în timpul lui Carol I*, autor Ion Bulei (Editura Tritonic, București, 2004), lucrare care cuprinde perioada 1900-1908; *Viața cotidiană la secui: 1750-1850*, autor Istvan Imreh (Editura Kriterion, București, 1982); *Sport și politică în Epoca Nicolae Ceaușescu*, autor Marius Marinău, o teză de doctorat apărută la Oradea în 2011; *Viața cotidiană în orașul Chișinău la începutul secolului al XIX-lea (1900-1918)*, autoare Lucia Sava (Editura Pontos, Chișinpu, 2010) și *Viața cotidiană la curtea regală a*

României 1914-1947, autoare fiind Ștefania Ciubotaru (Editura Cartex, București, 2011), care nicidecum nu face referire la Transilvania.

Lucrarea care se intersectează cu preocupările noastre este cea a lui Dionisie Turcu Marian, *Educația fizică în Transilvania din secolul XV până la cel de-al doilea război mondial* (Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2004). Dionisie Turcu Marian abordează și problema educației fizice în Europa, din secolul XV până în secolul al XIX-lea. Dionisie Turcu Marian este autorul mai multor lucrări având ca temă educația fizică și fenomenul sportiv și amintim în acest sens *Activitățile corporale, tradiție și contemporaneitate* (conferință științifică internațională, Sibiu – Păltiniș, 7-9 mai 2004); *Management în educație fizică și sport* (Editura Psihomedica, Sibiu, 2008); *Marketing sportiv* (Editura Psihomedica, Sibiu, 2003). Preocupări față de fenomenul sportiv în perioada dintre cele două războaie mondiale a manifestat și Bogdan Popa, care a elaborat o teză de doctorat cu titlul *Educație fizică, sport și societate în România interbelică*, coordonator fiind profesorul Andrei Pippidi. Autorul face o cercetare a trecutului culturii fizice, utilizând mijloacele istoriei sociale și culturale. Bogdan Popa pornește de la premisa că societatea se oglindește în teoria și practica sportului și educației fizice. Trebuie amintită și lucrarea lui Adrian Hatos, *Sport și societate. Introducere în sociologia sportului*.

Trebuie spus că inventarul Bibliotecii Centrale „Lucian Blaga” din Cluj deține sute de titluri cu lucrări care fac referire la gimnastică, sport, educație fizică, mișcare sportivă.

Sportul a reprezentat inițial o temă a cercetărilor sociologice și antropologice, fiind trecută în plan secund, ca să nu spunem desconsiderată, de către istorici. Cultura fizică a atras atenția acestora din urmă după trasarea curentelor de istorie socială și culturală. Trebuie spus că, cultura fizică se impune atenției ca un element de modernizare a societății românești, aflată, la finalul primului război mondial, în plin proces de transformare. Cultura fizică modernă a avut o dimensiune educațională semnificativă. Așa cum remarcă Bogdan Popa, „domeniul culturii fizice a fost marcat de concepțiile asupra rolurilor sociale diferite ale femeii și bărbatului într-o societate în care formele tradiționale dominau asupra celor moderne”². Sportul și-a câștigat un loc bine definit în societatea interbelică, fiind o cale de ascensiune pe scara socială. Sportul este azi, mai mult ca oricând, un mod prin care indivizii care îl practică, la nivel de performanță, se fac cunoscuți. Unii mai mult, alții mai puțin, în funcție de disciplina sportivă și de performanțele pe care le ating. Prin sport se ajunge departe. Constatăm acest lucru văzându-i pe Lionel Messi, Usain Bolt, David Beckham,

---

² Bogdan Popa, *Educație fizică, sport și societate în România interbelică* (teză de doctorat), p. 3.

Roger Federer, Rafael Nadal, Kobe Bryant și exemplele pot continua la nesfârșit. Aceștia s-au făcut cunoscuți prin sport și ceea ce sunt astăzi este datorită sportului. Fără îndoială, dezvoltarea fenomenului sportiv a condus la nașterea unei noi categorii de cultură sportivă, spectatorii. A celor de pe margine, a privitorilor. A celor care ajung să facă sport la nivel de amatori, doar de dragul de a face mișcare și nicidecum de a atinge anumite performanțe, de a înregistra recorduri. Este acea categorie asupra căreia am decis să ne oprim. Timp liber, viață cotidiană, distracție, sport, sunt ingredientele principale ale abordării noastre. Rezultatele, statisticile, prezențele la Jocurile Olimpice le lăsăm în seama altora. Pe parcursul studiilor am considerat că se impune o analiză mai complexă a fenomenului sportiv în Transilvania interbelică, perioadă, repet, prea puțin cercetată din această perspectivă. Preocupări ale fenomenului sportiv în Transilvania anterioare primului război mondial există și în acest sens se impune să amintim studiile lui Killyeni Andras, Ștefan Maroti și ale regretatului Laszlo Ferencz, despre care sunt mândru să spun că am colaborat. Studiile celor trei ne-au oferit sprijin la stabilirea preliminarilor. Am ales ca teren de cercetare principalele centre ale Transilvaniei.

Lucrarea de față este structurată pe opt capitole. În primul vom vedea dacă există o diferență între sport și educație fizică. Se impune să definim cele două concepte. În cadrul primului capitol am trecut în revistă sistemele naționale de educație fizică din secolele XVIII și XIX, în speță sistemul suedez, sistemul german, sistemul danez, sistemul englez, sistemul elvețian și nu în ultimul rând sistemul francez. Cum orice lucru pornește de undeva, am considerat necesar să identificăm izvorul exercițiilor fizice, ca fiind Grecia antică. Profitând de context, am acordat spațiu și modului în care cei mai mari filosofi ai Antichității, în speță Platon și Aristotel, au înțeles rolul pe care îl deține sportul în educația individului. Vom vedea că aceștia au formulat opinii oarecum diferite despre efectele sportului asupra corpului uman. Utilizând metoda analogică de cercetare, nu am ezitat să facem în acest sens o comparație între ideea de sport la greci și felul în care romanii au înțeles educația fizică și sportul. Dacă primii au văzut în sport un mod de fortificare a sănătății, cei din urmă au perceput fenomenul ca mod de distracție, de petrecere a timpului liber, de obținere a unor venituri prin intermediul pariurilor. Primul capitol se încheie cu un scurt istoric al educației fizice în Transilvania.

Al doilea capitol se deschide cu un istoric educației fizice și sportului în România, punctând, din perspectiva cadrului legislativ, momentele cheie care au marcat decisiv evoluția fenomenului ca atare pe teritoriul țării noastre. Capitolul este dedicat educației fizice

în sistemul de învățământ din Transilvania în perioada interbelică, cu excepția celui superior, căruia i-am acordat un spațiu ceva mai generos în capitolul al treilea. Abordarea noastră a impus și parcurgerea unor preliminarii cu privire la primele încercări de introducere a educației fizice în programa școlară. Concursurile sportive inter-școlare au creat o emulație și au stimulat apetitul elevilor pentru educație fizică și sport. Aceste concursuri au dat un alt sens cuvântului miză și au impulsionat și mai mult dorința elevilor de a face mișcare. Și în cadrul acestui capitol am optat pentru un studiu comparativ, de unde reiese utilizarea metodei analogice de cercetare.

Așa cum scriam, capitolul al treilea este dedicat educației fizice în învățământul superior, punctând rolul studențimii la dezvoltarea fenomenului sportiv. Cum s-a făcut aceasta? Prin înființarea societăților studentești, care nu au neglijat acest palier, ci dimpotrivă, au căutat să dezvolte interesul pentru sport. Ca și studiu de caz, am optat pentru Universitatea clujeană, pentru că am avut la dispoziție și un material documentar foarte bogat. Și mă refer la Anuarul Universității „Regele Ferdinand”, la sursele de arhivă, la memorii și jurnale ale unor foști studenți și profesori, la corespondențe, precum și la sursele de istorie orală. Introducerea educației fizice la Universitatea din Cluj este strâns legată de numele lui Iuliu Hațieganu, personaj care nu avea voie să lipsească din demersul nostru.

Tot în cadrul capitolului al treilea am schițat rolul pe care l-au avut o serie de personalități la promovarea și dezvoltarea educației fizice și sportului în Transilvania. În capul listei se află Iuliu Hațieganu, dar ar fi nedrept să-i omitem pe Gheorghe Moceanu sau Pavel Vasici, de care, trebuie spus, se leagă începuturile educației fizice pe teritoriul Transilvaniei. În mod sigur, lucrarea de față nu a cuprins toate personalitățile care și-au adus, mai mult sau mai puțin, contribuția la dezvoltarea sportului în Transilvania, însă nu facem decât să lăsăm deschisă porțița pentru o cercetare viitoare.

Capitolul al patrulea se referă tot la contribuții, dar cea a presei din Transilvania la promovarea fenomenului sportiv. Vom vedea în ce măsură publicațiile și revistele vremii și-au adus aportul la promovarea sportului și dezvoltarea apetitului societății pentru mișcare. Presa sportivă, și aici nu ne referim doar la cea din Transilvania, în perioada interbelică, a cunoscut atât etape de ascensiune, cât și de regres. Din păcate, și asupra presei sportive s-a exercitat influența clasei politice, care, în funcție de preferințe, a impus o oarecare cenzură. Desigur, în Transilvania interbelică au predominat publicațiile de limbă maghiară. Pentru exemplificare, am întocmit o listă cu publicațiile exclusiv sportive care au activat pe teritoriul Transilvaniei în intervalul 1919-1939, cu mici excepții până în 1940. Nu avem certitudinea că

nu ne-au scăpat câteva periodice, însă procentul este foarte mic. Concret, am identificat nu mai puțin de 50 de publicații sportive de limbă maghiară (aici incluzându-le și pe cele evreiești). Spre comparație, numărul publicațiilor de limbă română era foarte mic. Noi am identificat 14 astfel de publicații. Tot 14 au fost și cele de limbă germană. Interesant a fost de văzut subiectele abordate. Până spre 1930, cele mai multe publicații au alocat spații unor sporturi ca scrima, atletismul, curselor de cai și turismului.

Publicațiile axate pe activitățile de turism au fost cele de limbă germană, din Brașov și Sibiu. În ceea ce privește tirajul acestor publicații, din studiile efectuate, am constatat că, spre deosebire de cele din București, ziarele de sport din Transilvania, și aici ne referim la periodice, nu depășeau 6-7000 de exemplare pe zi. Studiul în acest sens nu a fost aprofundat, pentru că ar fi însemnat să alocăm foarte mult și astfel cercetarea noastră per ansamblu ar fi avut de suferit. În demersul nostru, am ajuns la concluzia că marea majoritate a publicațiilor sportive au avut o existență efemeră, de scurtă durată. Vorbim de apariții...meteorice, de publicații care și-au încetat activitatea după un singur număr. Au ieșit din acest „tipar” doar câteva și amintim „Carpații” din Cluj (1933-1947), „Videki Sport” din Arad (1919-1927), „Transzilvania” din Cluj (1936-1948), „Vadasz Ujsag” din Tg. Mureș (1922-1931) și „Arena” din Timișoara (publicație bilingvă, 1925-1931).

Capitolul cinci se referă la sportul în mediul muncitoresc, înțelegându-se prin aceasta și modalitățile prin care proletariatul a înțeles să-și valorifice timpul liber, timpul în care nu muncește. Fără îndoială, sportul muncitoresc ocupă un loc aparte în istoria sportului din România, contribuția acestuia la promovarea și dezvoltarea fenomenului fiind de necontestat. Conceptul de timp liber, ideea de distracție (și prin intermediul sportului), termeni pe care nu îi găsim în vocabularul muncitorului decât târziu. Munca epuizantă, veniturile modeste, coroborate cu lipsurile de-acasă sunt motive care i-au făcut pe muncitori să nu se mai gândească la distracții ori concedii. Pentru cei mai mulți, cârciuma amplasată strategic în vecinătatea locului de muncă a reprezentat „evadarea” din cotidian și până la urmă un mod de petrecere a timpului liber. Problema timpului liber a muncitorilor a reprezentat o temă față de care presa nu a rămas indiferentă. Dimpotrivă, publicațiile au luat atitudine față de „persecuția” fizică și morală la care erau supuși muncitorii, de la care se aștepta randament maxim.

În acest sens, am identificat o serie de publicații care au desfășurat campanii de sprijinire a muncitorilor, de îmbunătățire a situației acestora. În special a stării fizice. Multe ziare au recomandat, după model occidental, ca întreprinderile să amenajeze spații de

recreere. Nu a durat mult până când, muncitorii prind gustul pentru mișcare și se constituie în asociații sportive. Perioada interbelică a fost una propice dezvoltării sportului muncitoresc, dovadă și numărul mare de cluburi care se înființează în această perioadă. În special cluburi ceferiste.

Legat de contribuții, o vom vedea și pe cea a ASTREI în promovarea fenomenului sportiv, în mod special în mediul rural, prin înființarea, la 1927, a subsecției de educație fizică „Șoimii Carpaților”. Mișcarea sportivă în mediul rural este, dacă ne referim la Transilvania, o inițiativă a medicului Iuliu Hațieganu.

Capitolul al șaptelea se referă la dezvoltarea sportului în cadrul armatei. Sportul ca lecție de instruire a soldatului, respectiv sportul perceput ca mod de atingere a unor performanțe în cadrul unor competiții de profil, fie că ne referim la manifestări având caracter amical, fie la cele oficiale. Soldatul a fost perceput multă vreme drept individul care trebuie instruit pentru a se face util armatei în caz de război. Instrucția la rândul ei a fost și ea multă vreme rudimentară și a avut darul de a-l pregăti pe soldat pentru un eventual conflict militar. În cele din urmă și armata a înțeles rolul benefic al gimnasticii, al educației fizice și mai târziu al sportului. În cadrul acestui capitol am alocat un subcapitol concursurilor sportive militare, în special cele de ski, tragere și călărie. Din nou, am considerat important să apelăm la metoda analogică de cercetare.

Ultimul capitol se numește „Organizarea timpului liber a populației din Transilvania în perioada interbelică” și se vrea o abordare complexă a vieții cotidiene, pentru că propune nu doar o incursiune în „ritualul” sportiv al societății. Fără să ne ferim de cuvinte mari, am căutat să surprindem, mai mult sau mai puțin obiectiv, viața de zi cu zi a populației din Transilvania, apelând în principal la sursele de presă. Publicațiile vremii s-au dovedit ca fiind sursa cea mai fidelă și mai autorizată în acest sens.

Lucrarea de față cuprinde o arie geografică, zicem noi, destul de mare și o perioadă de timp pe măsură, respectiv perioada interbelică (1919-1939). În demersul nostru am încercat să prezentăm numai o parte a disciplinelor sportive, hai să le numim cele mai reprezentative. Preocupările vis-a-vis de domeniul educației fizice și sportului rezidă în primul rând din pasiunea și interesul pentru fenomenul sportiv și în al doilea rând din activitatea de jurnalist sportiv, pe care o desfășor începând cu anul 1997 în cadrul publicației clujene Făclia (ex Adevărul de Cluj), unde și în prezent ocup funcția de redactor în al departamentului Sport.

În demersul nostru am accesat o cantitate deloc neglijabilă de informații și în acest sens mă refer la mai multe tipuri de izvoare: scrise, publicate și chiar arheologice. În cadrul primului tip de izvoare, cele scrise, se încadrează, bineînțeles, materialele de arhivă. În cea de-a doua categorie, cea a izvoarelor publicate, se înscriu presa, operele teoreticienilor din domeniu și documentele oficiale. Mă refer la documentele oficiale ale învățământului, legi, programe, instrucțiuni, care ne-au ajutat la capitolul dedicat educației fizice în învățământ. Tot în categoria izvoarelor publicate am inclus și documentele având caracter istoric, care fac referiri la organizarea școlilor, la conținutul învățământului și evident la activitatea cadrelor didactice în domeniul educației fizice.

Așa cum afirmam, principalele informații ne-au fost furnizate în primul rând de izvoarele de arhivă și de presă. În special cea de limbă maghiară și germană, dar acest lucru nu înseamnă că presa de limbă română nu s-a dovedit o sursă la fel de valoroasă. Fondurile arhivistice ale instituțiilor de învățământ, care conțin registre și cataloage, ne-au asigurat materialul capitolului legat de educația fizică în școli. În acest context, ne-au fost de mare ajutor anuarele și buletinele diferitelor instituții de învățământ de pe teritoriul Transilvaniei. Se impune să menționăm că nu toate fondurile studiate au păstrat documente care să ne ajute în demersul nostru de cercetare. Multe documente de arhivă s-au deteriorat odată cu trecerea timpului, devenind din acest punct de vedere indescifrabile, unele nu s-au păstrat, iar altele au dispărut pur și simplu, din varii motive. Este cazul multor documente din fondul Primăriei Cluj de exemplu, care a păstrat destul de puține informații. Concret, fondul ne oferă informații despre crearea unor societăți ori asociații sportive, însă dispariția (inexistența) documentelor ne-au limitat cercetarea. Aceasta din urmă a fost efectuată în cadrul arhivelor naționale din Cluj, Alba Iulia, Brașov, Bistrița și Sibiu.

Pentru capitolul legat de practicarea educației fizice în Universitatea din Cluj, am considerat ca punct de plecare în îndeplinirea obiectivului nostru Anuarul Universității „Regele Ferdinand” din Cluj, pe care am considerat-o ca sursă principală, respectiv procesele verbale ale Senatului Universitar și ale Facultăților de Medicină și Drept. Am apreciat utilă ca sursă de cercetare și istoria orală, de care ne-am folosit în cadrul mai multor capitole ale tezei. Ca metodă de cercetare am apelat și la metoda analogică, bazată pe comparație, motiv pentru care concluziile trasate au fost uneori incerte sau doar probabile. Demersul nostru istoric este bazat pe o documentare serioasă, dovedită de bogăția bibliografiei.